

Nr 6.

Av herr **Lindhagen**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 1* angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41.

Den totala avrustningen är mänsklighetens enda hopp.

Svenska fredsaktivismen. Sovjet-Rysslands första framträdande i folkförbundet för total avrustning.

I proposition nr 1 till 1940 års urtima riksdag sysselsätter sig finansminister Wigforss med en översikt av de djupgående förändringar i förutsättningarna för vårt lands ekonomiska liv, som kriget på skilda vägar påkallat. Det är ett koncentrat av vetenskapliga hypoteser och politiska slutsatser, en konstrik och säkerligen skicklig framställning. Men ingen kan göra det omöjliga med bara pengar eller soldater. Framtiden kan icke heller överskådas. Budgetbekymren balanseras mellan inflationstendenser och depressionstendenser och inledas till en början med fem önskemål, som »måste» förverkligas. Utan förmåga kan dock ingen tvingas. Vi befinna oss alla liksom vår med rätta ärade finansminister och hans medhjälpare såsom en hop skeppsbrutna ute på en flotte, nödtorftigt hopbunden, ett byte om det vill sig illa i böljegångarna från krigets alla destruktiva krafter.

De föreslagna utgifterna å tilläggsstaten för budgetåret 1940/1941 äro delvis förklarliga. Den som sagt a, får också säga b. Regeringen, stödd på alla större partier, har gått fram för *upprustning såsom vår främsta angelägenhet* och mest överhängande fråga. I dessa ofärdstider har ingen annan autostrada ens frestats. Det gäller att tämligen blint fortsätta till yttersta förmåga. Pressen har förmedlat denna förtvivlan till folket, som därför nu tappat alla eller åtminstone nästan alla andra ideal. Min föregående huvudmotion med en konstruktiv plan för hela världens fred och påkallande av svenskt initiativ till ett nytt folkförbund och Sveriges självvakning ur ruinerna av det gamla folkförbundet faller kanske på det ena eller andra sättet till föga i riksdagen såsom skett med andra av mig påkallade svenska initiativ till diskussion och genomförande av en internationell rättsordning.

Proposition nr 1 med sina tio utbyggnader betyder en djärv, mången vill kanske säga stolt språngmarsch fram emot »det befästa fattighuset», som det redan under förra världskrigets skugga kallades. Någon mobilisering till vårt stöd även med *andliga värden, i totalitet kallade sanningens makt*, förekommer icke. (Det rör sig först och sist om *nya skatter* uttagna direkt, indirekt eller hur som helst, bara det flyter in pengar). Det påminner om engelsmannen Kiplings längtan bort från vår världsdal. »Bortom Suez»

sade han, vill jag fara, där människan betyder något mera än som föremål främst före »beskattning och statistik».

Emellertid framhålles i propositionen principiellt att även *frivilliga bidrag* måste uppsökas för täckande av upprustningen och andra av kriget föranledda utlagor.

Det må i detta sammanhang betonas, att i Sverige uppsamlades omkring 400 miljoner kronor för Finland i kriget mot Sovjet. Viljan till uppoffringar var storartad. Den gamla kärleken till Finland flammade upp. Den svenska organisationen stimulerade insamlingen tillika med rubriken »Med Finland för Sverige». Det gällde nämligen, särdeles förlåtligt, att stärka den finska fronten till hinder även för krigets utsävningar längre västerut, eventuellt ända till Sverige.

Till frivilligt penningunderstöd direkt även för Sveriges upprustning har nu organiserats det s. k. *försvarslånet*, som nått sin slutsumma 500 miljoner kronor. Även här har nitet till teckning varit storvulet. En fosterländsk patos ligger främst bakom denna beredvillighet. Den statliga organisationen av denna frivilliga insamling har dock lika uppriktigt stimulerats med en utfästelse av en årlig räntebetalelse av 4 procent och en kapitalåterbetalning av 1,000 kronor för 800 kronors teckning. Detta propageras som tillika en »fördelaktig placering». Fördelaktig? Ingen annan realsäkerhet förefinnes än statens rätt att betala sin skuld på beskattningsvägen. Kommer landet i krig, blir staten oförmögen att infria obligationerna såsom det väsentligen gick i Tyskland under förra världskriget med ett då upptaget inhemskt försvarslån. Och även eljest varifrån taga pengarna? Lånet är ju tillkommet för ett improduktivt ändamål, som ej lämnar någon avkastning. Staten till skillnad från andra fordringsägare. Jag frågade här om dagen en vederbörande, vad man menade i detta fall med en »fördelaktig placering». Han svarade att de enskilda bankerna blevo givetvis mer hotade än riksbanken, och uttagning av insatta medel från de förra bankerna för att ersättas med statens försvarsobligationer vore således en säkrare placering. Det är synd om människorna i denna värnlösa kamp mot ödet.

Såsom ytterligare åtgärd när det gäller att förebygga en inflatorisk utveckling samt balansera prisstegringsriskerna befordras enligt propositionen även med *ökad sparsamhet*. »Strävanden att förstärka sparandet hade fått sitt mest framträdande uttryck i »uppläggandet av försvarslånet». Men andra åtgärder i sparsamhetsväg icke minst genom självövertvinnelsen måste tillkomma. Detta måste äventyra att utmynna i utopi såsom en frivillig sak utan samtida tvångsåtgärder. Ett sådant tvångsmedel äro de oavlåtliga nya skatterna. De åstadkomma, om ej frivilligt, så dock ofrivilligt en allt kraftigare tillstramning av svångremmen. Sparobligationerna anses vara ett annat.

Under remissdebatten i första kammaren kritiserade senator Ohlin i vetenskapens namn åtskilligt av regeringens förhoppningar. Hans vilja var god, men även han kunde ej göra det omöjliga med sina förslag. Så föreföll det åtminstone många. Dialektiken mellan finansministern och vetenskapen i första kammaren demonstrerade även här matematikens oförmåga att kunna förvandla situationens brottsliga cirkelgång ens till en fyrkantig figur.

Propositionen har också insett upprustningens vanskligheter för folkförsörjningen genom arbetslöshet, prisstegringar och knapphet i varutillgången, som underminera densamma. Landets *andra ekonomiska huvuduppgift* har då enligt regeringens framställning blivit att ta hand om *folkförsörjningsproblemet* åtminstone genom skapande av nya inkomstgivande arbetsuppgifter. Något idealiskt mål kan visserligen icke heller i detta avseende vinnas genom nya lagar och författningar i en vansinnig värld på väg mot undergången. Under sådana förhållanden så bör det icke vara uteslutet att även söka eftersträva *någon sparsamhet även i upprustningen*. Problemet kan icke gärna vara såsom vi ofta uttrycka oss att utan all hänsyn till ekonomisk ruin kämpa »till sista blodsdroppen» och till sista öret. Man måste till en början göra halt inför sådana perspektiv och tänka sig för något. När sista blodsdroppen och sista öret äro förbrukade, då kan ju åtminstone inget motstånd vidare förekomma och överhuvudtaget finnas att kämpa för. Det betyder således en beredelse till undergången, en prestation över hövan.

Därtill kommer att vi icke minst av senaste erfarenheter böra förstå, att det är frågan endast om motstånd mot någon stormakt och praktiskt taget mot endast två nämligen Tyskland eller Ryssland, det ena med 83 miljoner och det andra med 183 miljoner invånare. Ett land med endast 6 miljoner invånare kan med nutida krigsredskap icke motstå en slik stormakt. Ju längre man söker blodigt bekämpa en sådan fiende en gång ju ödesdigrare blir det oundgängliga nederlaget. Uttömmer man landets ekonomiska tillgångar i en sådan strid blir landet jämväl av ekonomiska skäl icke längre stridsdugligt.

Även den svenska upprustningen måste således ha någon förnuftig gräns. Det gäller ett allt hitintills och icke vidare. Högerns talesman Bagge har, innan propositionerna förelagts riksdagen, förklarat att vår upprustning redan då så fulländats, att Sverige i försvarshänseende liknade en igelkott. Med hänsyn till vad ovan erinrats bör ett maximum ha upphunnits. Det synes mig därför icke från riksdagens sida böra ifrågasättas annat, än att gränsen nu bör vara uppnådd för vad landet skäligen kan förmå. Klokheten bör bjuda att ej gå vidare mot ekonomisk undergång. En röst bör åtminstone ej saknas inom riksdagen för ett sådant betraktelsesätt. Detta utesluter ej att vidtagna anordningar i detaljer fullkomnas samt en eller annan nyhet tillgodoses.

Det hemställes,

att riksdagen i anledning av proposition ur 1 om ytterligare anslag till upprustningen med 41,260,000 kronor ville

1) uttala sig för, att den av regeringen förordade »sparsamheten» måste även i våra militära utgifter äga rum samt därför

2) besluta åtminstone en väsentlig nedsättning i detta nya anslagskrav utöver de särdeles frikostiga belopp, som redan nedlagts på försvarsväsendet och enligt uppgift redan gjort försvaret märkligt effektivt.

Stockholm den 14 augusti 1940.

Carl Lindhagen.